

Kocaeli İlinin Sağlık Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi

Determining the Health Tourism Potential Of Kocaeli Province

Prof. Dr. Erkan SAĞLIK

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Sivas, Türkiye

esaglik@cumhuriyet.edu.tr

ORCID: 0000-0002-2700-658X

Dr. Öğr. Üyesi Fatma HASTAOĞLU

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sivas, Türkiye

fhastaoglu@cumhuriyet.edu.tr

ORCID: 0000-0001-8929-2860

Öz

Tüm dünyada yaşanan teknolojik gelişmeler, doğumdan beklenen yaşam süresinin artması kişilerin daha kaliteli yaşam sürme isteklerini artırmaktadır. Demografik değişim olarak da isimlendirilebilecek olan, yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranına göre yükselmesi de yine, sağlık alanında farklı arayışlara ve yaşam doyumunu artırıcı faaliyetlere yönelmeye sebep olmuştur. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre sağlık tanımlamasında, kişilerin biyopsikososyal yönden tam bir iyilik halinde olmalarının önemi vurgulanmıştır. Sağlık Turizmi ise; kişilerin seyahat ederek, ikamet ettiği/yaşadığı bölgenin dışına çıkarak sağlığın korunması ve geliştirilmesini sağlamayı hedefledikleri turizm şeklidir. Buna göre, sağlık turizmi faaliyetlerinin sağlığın korunması ve geliştirilmesi üzerine etkisi oldukça fazladır. Kocaeli ili ise, pek çok şehire yakınlığı, ulaşımı ve turizm olanakları ile sağlık turizmi konusunda adından söz ettirmeye başlayan şehirlerimizden birisidir. Bu çalışmada, Sağlık turizmi tanımlamalarının yanı sıra Kocaeli ilinin mevcut sağlık turizm olanakları, geliştirilmesi gereken yönleri ele alınmaya çalışılmıştır. Ayrıca Kocaeli sağlık turizmi faaliyetlerini geliştirmeye yönelik öneriler sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Turizmi, Medikal Turizm, Termal Turizm, Geriatri Turizmi

Abstract

Technological developments all over the world and the increase in human life expectancy have also increased people's desire to live a better quality of life. The rise in the elderly population, which can also be named as demographic change, has also led to different searches in the field of health and activities that increase life satisfaction. According to the World Health Organization (WHO) when the definition of health was mentioned, the importance of being in a complete biopsychosocial well-being has been emphasized. Health Tourism is a form of tourism for people who aim to protect and improve their health by traveling outside of the region they reside/live. Accordingly, the impact of health tourism activities on protection and development of health is quite high. Kocaeli province, on the other hand has started to make a name for itself in health tourism with its proximity to many cities, transportation and tourism opportunities. In this study, besides the definitions of health tourism, Kocaeli's current health tourism opportunities and aspects that need to be developed were discussed as well as suggestions for improving Kocaeli's health tourism activities were presented.

Keywords: Health Tourism, Medical Tourism, Thermal Tourism, Geriatric Tourism

1. Giriş

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün tanımına göre sağlık; "sadece hastalık veya sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali" olarak ifade edilmektedir (WHO, 2019). Turizm ise, bireylerin dinlenme, bir ülkeyi tanıma, diğer ülkeleri görme ve bu yerlerde geçici olarak konaklayıp tekrar ikamet ettikleri yere dönme olayı şeklinde yorumlanmaktadır (Edinsel ve Adıgüzel, 2014).

Gelişen ve değişen dünya şartlarında, teknolojik atılımlar, hava kirliliği, stresli yaşam, hazır tüketim, salgın hastalıklar gibi pek çok faktör de hayatımızı etkilemeye başlamıştır. Olumsuz çevresel faktörlerin etkilerinin bulunduğu bu noktada 'Sağlık Turizmi' devreye girmektedir. Sağlık turizmi, sağlıklı bireylerin mevcut sağlıklarını korumak, geliştirmek, hasta bireylerin tedavi edilmesi arzularından en az birisini karşılamak amacıyla sürekli ikamet ettikleri yerden başka bir yere seyahat etmesi şeklinde tanımlanabilir (Aydın ve Eren, 2019). Sağlık nedenleriyle seyahat, yeni bir şey değildir ve uzun zamandır kaplıcalara ve kıyı bölgelerine gelen ziyaretçilerin itici gücü olarak kaydedilmiştir (Baltacı, 2015).

Sağlık Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu Türkiye Medikal Turizm Değerlendirme Raporu'nda (2013) sağlık turizmi tanımı, kişinin sağlığının korunması, daha iyi hale gelmesi ve hastalığının tedavi edilmesi amacı ile yaşadığı yerden ayrılarak başka bir yere seyahat etmesi ve gittiği yerde 24 saatten az olmama şartı ile bulunması, bulunduğu yerde her türlü sağlık ve turizm imkânlarından faydalanması şeklinde tanımlanmaktadır.

Sağlık turizmini tanımlamanın zorluklarından biri, tarihsel olarak Amerika'dan çok Avrupa ile ilişkilendirilen bir terim olmasıdır (Gülen ve Demirci, 2012). Sağlık turizmi, terim olarak medikal turizm kavramıyla birlikte uluslararası alanda daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Baltacı, 2015). Buna karşılık, tıp ve sağlık çalışmaları literatüründe, medikal turizm genellikle "tıbbi tedavi aramak amacıyla yurtdışı seyahati" anlamına gelen daha genel bir terim olarak anlaşılmaktadır (Yirik ve ark. 2015). Medikal ve sağlık turizmi, hem turizm hem de sağlık araştırmalarında en hızlı büyüyen akademik araştırma alanlarından biri olarak ortaya çıkmıştır. Buna rağmen, sağlık ve medikal turizmin nasıl rapor edildiği ve anlaşıldığı konusunda niteliksel ve niceliksel bir farklılık olduğu açıktır.

2. Sağlık Turizmi

Sağlık için yapılan turizm hareketlerinin geçmişine yakın değildir. Antik Romalılar, konaklama alanlarını termal kaplıcalarla birlikte inşa etmişlerdir. Bu yüzden, termal turizmin ortaya çıkışı hakkında bilgi sahibi olabilmek için ilk çağlara gitmek gerekecektir. Önceki zamanlarda kişiler, kendi şehir ya da ülkelerinde yapılmayan tedaviler veya daha nitelikli sağlık hizmeti alabilmek amacıyla tıbbi açıdan gelişmiş ülkelere yolculuk ederlerdi. Fakat şimdilerde durumun tam tersine bireyler, ülkelerin sağlık sigortalarının ucuz olmaması, bazı tedavi hizmetlerinin sigorta kapsamına girmemesi, bazı tedavilerin uzun süren bekleme süreçleri ve alternatif tedavi yöntemleri olan ülkelere gidebilmek amacıyla tıbbi bakım yönünden gelişmekte olanın yanı sıra, aynı zamanda alternatif bir tatil seçeneği sunan yerleşkeleri tercih etmeye başlamışlardır (Yirik ve ark. 2015).

Günümüzde bireyler değişen şartlarla beraber yeni ve farklı tatil deneyimleri yaşamak istemektedir. Son zamanlarda seyahat itici güçlerinden biri ve en önemlisi sağlıktır. İnsanlar sağlık

problemlerine çözüm ararken, sadece kendi yakın destinasyonları değil, en uygun fiyatlı çözümcül seçenekleri de değerlendirmeye başlamışlardır.

Sağlık turizmi, insanların sağlığına kavuşmak amacıyla bulunduğu destinasyondan başka bir destinasyona çeşitli sebeplerle tedavi maksatlı gitmesi diye tanımlanıyor olsa da yalnızca hastanelerde tedavi maksatlı gerçekleştirilen bir turizm türü olarak ifade etmek çok doğru değildir. Sağlık turizmi kavramı, bozulan sağlıklarını yeniden kazanmak için ya da var olan sağlıklarını koruyarak yaşam kalitesini yükseltebilmek için fiziksel ve ruhsal sağlığını önemseyen kişilerin gerçekleştirdikleri seyahatler sonucu oluşmuştur.

Sağlık turizmi, seyahat yapmak suretiyle ikamet ettiği/yaşadığı yerleşimin bölgenin dışına çıkarak sağlığını korunması ve geliştirilmesini sağlamayı hedefleyen kişilerin deneyimlediği turizm şeklidir. Bununla birlikte, konaklayarak sağlığını korumayı veya yeniden kazanmayı amaçlayan insanların gerçekleştirdiği turizm çeşididir

(Şahbaz, 2012). Tedavi için bekleme sürelerinin uzaması, ücretler, sağlık sigortası kapsamı gibi pek çok faktör tıbbi hizmet alımını yurtdışında yaptırma nedenleri arasında sayılabilir. Bu durum, yaşanan bölgedeki sağlık hizmetlerinin olası fırsatları sunmadığında farklı kaynaklara yönelmenin artmasına sebep olarak sağlık turizminin kavramının gelişmesine sebep olmuştur. Tüm bu gelişmelerle dünyada sağlık turizmi son 10 yılda büyük bir gelişim göstermiştir. Sağlık turizmi dünyada ve ülkemizde son zamanların popüler ve önemli bir alternatif turizm fırsatıdır.

Sağlık turizmi seçenekleri değerlendirilirken, hangi maddi imkanlara sahip olunduğu, talep edilen sağlık hizmetinin maliyetinin ne olduğu ve beklenen teknolojik altyapının mutlaka iyi değerlendirilmesi gerekir. Sağlık turizmine olan talebin artmasına neden olan faktörleri birkaç başlık altında toplamak gerekirse;

- Kişilerin kendi ülkelerinde gelişmiş teknolojik alt yapıya sahip sağlık hizmetleri uygulamalarının ve bu alanda çalışan deneyimli sağlık profesyonellerinin az olması ya da hiç olmaması,
- Kişilerin tedavi olurken aynı zamanda da tatil ihtiyaçlarını sağlamalarına olanak sağlayacak hizmetler sunulması,
- Alacağı sağlık hizmetinin bulunduğu ülkede daha maliyetli olması,
- Daha kaliteli ve konforlu hizmet gereksinimi,
- Kişisel mahremiyet sebepleri (ameliyatının çevresindeki insanlarca bilinmesini istememesi),
- Yaşadığı ülkedeki coğrafi ve iklimsel şartların tatil yapmaya müsait olmaması,
- Alternatif turizm olanaklarının çok olduğu yerlerde tatil yapmayı istemesi,
- Kırılgan grupların (hastalar, yaşlı ve engelliler) ortam değişikliği yapma istekleri,
- Madde bağımlılığı olan bireylerin değişik ve uygun mekanlarda olma arzuları,
- Hayattan beklentiler ve yaşam doyumu gibi faktörler olarak sıralanabilir.

Önemli turizm çeşitlerinden birisi olarak sağlık turizminin özellikleri şu şekilde açıklanmaktadır (Yalçın, 2006);

- ✓ Sağlık turizmi, iş gücü ve teknik altyapı gerektiren bir turizm çeşididir.
- ✓ Sağlık turizmi sektöründe hizmet alınan sağlık kuruluşunun mutlaka uluslararası standartlara uygunluğunun belirlenmiş olması gerekir.
- ✓ Söz konusu sağlık kuruluşunun mutlaka ortak yabancı dil bilgisine sahip personel çalıştırması,
- ✓ Hastalar ve yakınlarına uygun çeşitli turizm türlerini bir arada bulunduran, önemli bir turizm çeşididir.
- ✓ Uygun görülen hedef kitleye çeşitli dillerde yapılan pazarlama çalışmaları devlet destekli biçimde yapılmalıdır.
- ✓ Söz konusu bu çalışmalarda ilk olarak hastaların yurtdışında hizmet almasını destekleyecek sigorta türleri ve sağlık kurumları belirlenmelidir.

Özetle açıklamak gerekirse, sağlık turizmi, tedavi amaçlı gerçekleştirilen seyahatlerle hastaların fiziksel rehabilitasyon gereksinimini sağlamanın yanı sıra, uluslararası hasta popülasyonunu kullanarak sağlık kurumlarının gelişmesini sağlamaktadır.

2.1. Sağlık Turizmi Çeşitleri

Sağlık turizmi, fiziksel sağlık, güzellik veya uzun ömür arayışını topluluk, doğa veya farklı mekanlarla birleştiren bir seyahat şeklidir. Sağlıklı yaşam ürünlerine, uygun altyapılara, tesislere ve doğal ve sağlıklı yaşam kaynaklarına sahip destinasyonlarda bir dizi turizm deneyimini kapsar. Sağlık turizminin çeşitleri Şekil 1'de verilmiştir.

Sağlık turizminin pek çok tanımı ve gruplandırması yapılmış olmasına karşı, literatürdeki sınıflandırması;

- Medikal turizm
- Termal ve spa-wellness turizmi
- İleri yaş ve engelli turizmi şeklinde üç gruba ayrılmıştır.

WELLNESS/MEDİKAL	SAĞLIK TURİZM TESİSLERİ
• Holistik • Eğlence Rekreasyon • Medikal Wellness • Medikal (Tedavi Amaçlı) • Medikal (Cerrahi) • Ruhsal • Güzellik Tedavileri • Tedavi Amaçlı Rekreasyon • Rehabilitasyon • Estetik Cerrahi • Yoga Meditasyon • Spor Fitness • Şifa İyileşme • Dış Hekimliği • Yeni Akım • Şımartma • Mesleki Wellness • Ameliyatlara • Beslenme-Detoks	• İnzivaya Çekilme • Termal Tesisler • Hastane Klinikler • Meditasyon ve Dinlenme • Otel ve Tatil Köyleri • Festivaller • Turistik Gemi Seyahati

Şekil 1. Sağlık Turizmi Çeşitleri (Smith ve Puczk, 2009).

Sağlık turizmi, en basit tabirle, kişinin kendi ülkesinden başka bir ülkeye çeşitli sebeplerle (tedavi süresinin uzamada ya da tedavinin maliyetli olması ya da daha kaliteli bir tedavi yapıldığına inanması vb.) tedavi maksatlı gitmesidir.

Türkiye'de alt boyutlarıyla değerlendirildiğinde, sağlık turizmi içerisinde yer alan ancak kullanımı çok daha eskiye dayanan turizm çeşitlerinden birisi termal turizmdir.

2.1.1. Medikal Turizm

Medikal turizm, sağlık turizminin çeşitlerinden biri olmakla birlikte, literatürde bu konuyla ilgili genel bir yanılı olarak sağlık turizminin diğer adı şeklinde kullanılabilir. Oysaki medikal turizm, sağlık turizminden farklı olarak, belirli bir hastalık tanısı almış kişilere hitap etmektedir. Hastalık tanısı almış,

tedavi olmak isteyen turistlere, 2 ve 3. basamak sağlık hizmetleri kapsamında doktorlar tarafından uygulanan müdahaleler olarak tanımlanabilir. Başka bir tanıma göre ise, medikal turizm bütün tüm uygulamaları içine alan bir sağlık turizmi dalıdır (Reisman, 2010; Yalçın, 2013).

Tüm bu bilgiler ışığında, şunu söyleyebiliriz ki, medikal turizm tıbbi tedavi içerikli yapılan seyahatlerdir. (Yirik, Ekici ve Baltacı, 2015: 24). Turistler, bu seyahatler için farklı ülkeleri tercih edebilmektedir. Söz konusu tercih ise, ülkelerin sağlık hizmetlerinin daha kaliteli sunabiliyor olması, daha ekonomik olanaklar sunması, daha donanımlı hizmetlerle turistik faaliyetleri tedavi hizmetleriyle entegre sunabilmesi gibi faktörlere bağlı değişkenlik gösterebilir. Medikal turistlerin tercih ettikleri ilk on ülke, Hindistan, Tayland, Singapur, Meksika, Brezilya, Malezya, Kosta Rika, Güney Kore, Tayvan ve Türkiye'dir. Bu ülkelerin tercih edilme nedeni ise sağlık hizmetlerini daha uygun fiyata ve yüksek kalitede sunmaları ve ülkelerinde sağlık hizmetlerini turistik faaliyetlerle birleştirmeleridir (Bookman, 2007).

2.1.2. Termal Spa (Wellnes) Turizm

Termal Turizm, Turizm Bakanlığı'nın 1993 yılında yayınlamış olduğu çalışmaya göre mineralize termal sular ile çamurları, kaynağın etrafındaki çevre ve iklim değişkenleri ile birleştirilerek, insanların sağlıklarına pozitif katkı vermek için, uzman doktorların denetimi ve programları çerçevesinde, fizik tedavi, rehabilitasyon, psikoterapi, diyet ve egzersiz gibi ilave desteklerle uyumlu bir program oluşturularak yapılan turizm faaliyeti olarak tanımlanmıştır. (Sağlık Turizmi ve Turizm Sağlığı, 2013). Bir diğer ifadeyle termal turizm, mineral içeren termal sular ile çamurların insanların sağlıklarına olumlu etkilerinin uzman doktor gözetiminde farklı aktivitelerle sürdürüldüğü yerlere yapılan seyahattir (Ergüven, 2010). Termal turizm, turizmin teorik olarak sınıflandırıldığı zaman "amaçlarına göre turizm tipleri" sınıfının alt başlığı şeklinde "sağlık turizmi" ile birlikte ifade edilir. Bunun yanı sıra, iş turizmi, spor turizmi, kültür turizmi veya din turizmi ile birlikte de kullanılabilir ve birebir ilişkilendirilebilir.

Termal turizmin faydalarına bakılacak olursa;

- Turizmin her mevsim gerçekleştirilebilmesini sağlar,
- Turizm alanında istihdamı artırır, turizm tesislerindeki doluluk oranını artırır,
- Farklı turizm türleri ile birlikte, turizm faaliyetlerinin çeşitliliğini sağlar,
- Termal turizm işletmeleri maliyet açısından iyi kazanan karlı işletmelerdir.

Sıralanan bu faydalar, termal turizmin ülkesel kalkınma, ekonomik ve sosyal huzur için oldukça önemli bir konumda olduğunu göstermektedir.

Yerli ve yabancı literatürde spa turizmi termal turizmden ayrı olarak ele alınmamaktadır. Spa turizmi, kaplıca turizmi şeklinde de kendine yer bulabilmektedir. Oysa spa turizminin termal turizmden ayrımının yapılması gerekir. Spa turizmi sadece termal

sulardan ve masaj uygulamalarından ibaret değildir.

Uluslararası Spa Birliği (ISPA), edinilen spa tecrübesinde yer alması gereken temel faktörleri;

- ✓ Rahatlama (stres yönetimi vb.)
- ✓ Derin düşünce (meditasyon vb.)
- ✓ Yenilenme (enerji kazanma, gençleşme)
- ✓ Keyif (mutluluk, vb.)

şeklinde sıralanmıştır (Tengilimoğlu, 2013).

Son yıllarda değişen hayat şartları ve artan yaşlı nüfus ile yaşam standartlarının yükseltilmeye çalışıldığı grup olan engelli grup, turizm sektörünün de ilgi odağı haline gelmiştir.

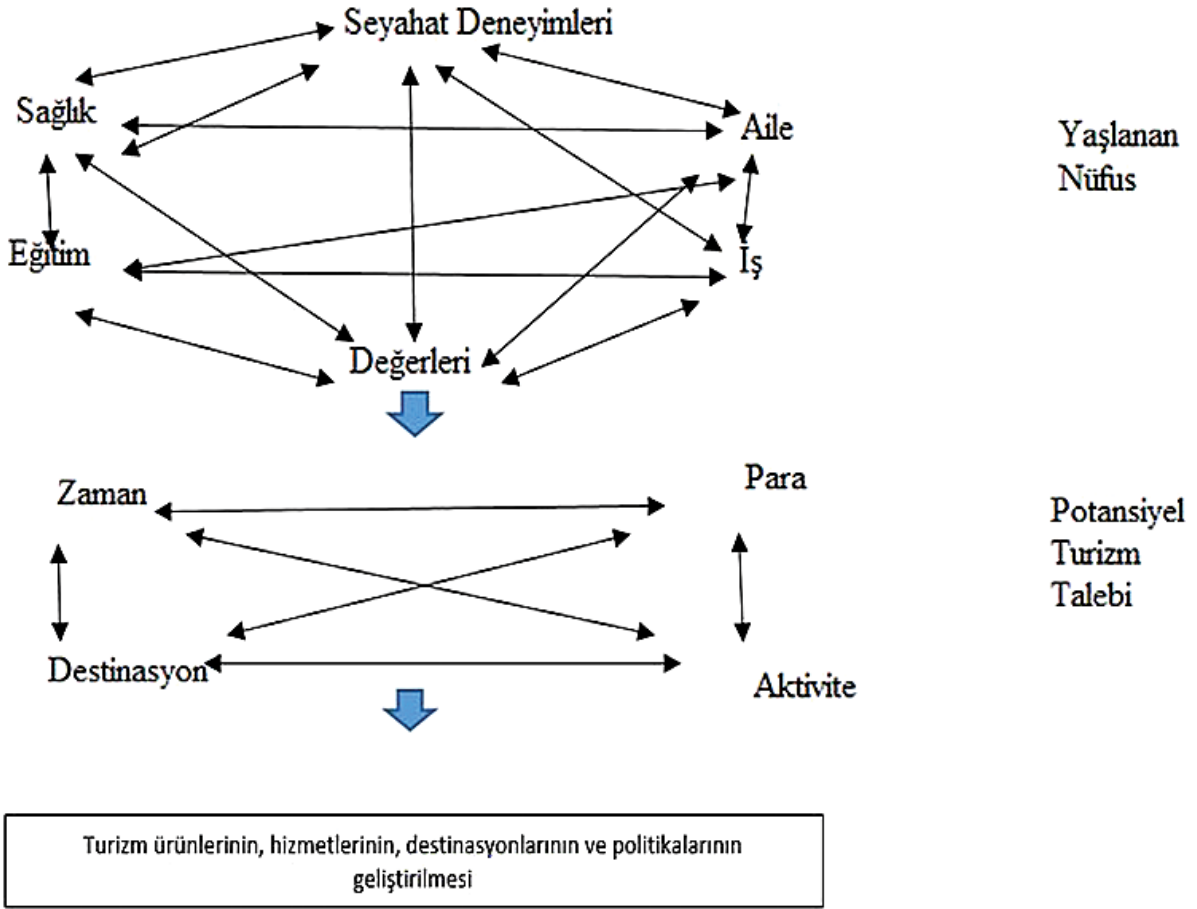
2.1.3. İleri Yaş ve Engelli Turizmi

Gelişen teknoloji ve tıbbi olanaklar doğuştan beklenen yaşam süresini uzatmış, kişilerin daha uzun süre yaşayabilmelerine olanak sağlamıştır. Bu sebeple yaşlı nüfus ciddi oranda artmıştır. Artan yaşlı nüfusun yanı sıra, yaşam kalitesinin yükseltilmeye çalışıldığı engelli grup da turizm sektörünün ilgisini çekmiştir. Bu konuyla ilgili Dünya Turizm Örgütü, 13. Genel Kurul Toplantısı'nda "Turizm faaliyeti insan haklarının özellikle de çocuk, yaşlı, engelli ve etnik azınlıklar gibi daha savunmasız grupların bireysel haklarının gelişmesine katkı sağlamalıdır" ve "Dünyanın sahip olduğu değerler, tüm insanlara açıktır." şeklinde maddelere yer vermiştir. Bu maddeler, ileri yaş ve engelli bireylerin turizm faaliyetlerinde ne kadar önemsedığının bir göstergesidir. (World Tourism Organisation, 2019). Yaşlanan nüfusun turizm talebi ile turizm ürünleri arasındaki ilişki şekil 2'de verilmiştir.

Turizmin temelde iki şartının olduğu ve bunların 'para ve zaman' olduğu söylenmektedir. Buna göre, yaşlılar her ikisine de sahiptir (Jang ve Wu 2006). İleri yaş grubu sahip oldukları Pazar ve artma eğiliminde olan popülasyonuyla hayli önemli bir gruptur. Bunun yanı sıra daha uzun seyahat edebilme olanakları ve daha geniş bir gezi programı yapabilmeleri dolayısıyla turizmin önemli bir pazarı haline gelmişlerdir (Tengilimoğlu, 2013).

Engellilik ise, kişinin yapabildiği işlerdeki yapma becerisinin herhangi bir sebeple azalması durumudur (Fordyce, 1995). Bu kavramın içine görme engeli, konuşma engeli, işitme engeli, ortopedik ya da zihinsel engel türlerini dahil etmek mümkündür. Hangi engel türü için olursa olsun engelliler için turizmi ulaşılabilir hale getirmek oldukça önemlidir. Çünkü engellilerin seyahat etmelerini zorlaştırabilecek pek çok faktör sayılabilir. Bu faktörler arasında ekonomik faktörlerin yanı sıra, uygun konaklama ve ulaşım yetersizlikleri, bilgiye ulaşmada yetersizlikler ya da gidecekleri yerde teknolojik yetersizlikler sayılabilir.

Ülkemizde yaşayan engellilerin seyahat alışkanlıklarına ait literatürde sınırlı bilgi bulunmaktadır. Ancak pek çok ili kapsayan bir araştırmaya göre Türkiye'de oteller engelliler için odalarının sadece %1'lik kısmını rezerve etmektedir. Bu durum engellilerin konaklamada yaşayabilecekleri sıkıntıyı göstermektedir (Bulgan, 2015).

Şekil 2. Yaşlanan nüfusun turizm talebi ile turizm ürünleri arasındaki ilişki (Glover ve Priedux, 2008).

2.2. Dünya'da Sağlık Turizmi

Sağlık hizmetlerinde maliyetin düşüklüğü, seyahat, ulaşım ve konaklama olanakları ve teknolojik gelişmeler sağlık turizminin pazarını büyük oranda büyümüşür. Kitle iletişim araçlarının kullanımının artması, ulaşılabilirlik, internet ve medya etkisiyle insanlar farklı ülkelerde verilen sağlık hizmetlerini, kalite ve maliyet araştırmalarını yapabilmekte ve alternatif seçeneklere karar verebilmek için detaylı bilgi edinebilmektedir (Ergüven, 2010).

Sağlık turizmi, dünyada 100 milyar dolarlık bir hacimle önde gelen alternatif turizm türlerinden biridir. Dünyada sağlık turizmi kavramının bu kadar hızlı gelişmesinin temel sebebinin, devletlerin ekonomik krizden etkilenmemek ya da etkilerinden kurtulmak için kendilerine gelir getirme yolu olarak bu turizm şeklini benimsemeleri olabilir. Dünyada bunun ilk örneğini Küba'da görebiliriz. Küba, devlet politikasıyla desteklediği hastaların getirilmesini sağlamış ülkelerin öncülüğünü yapmıştır. Elde edilebilecek gelir düşünüldüğünde, sağlık turizmi ekonomik bir çözüm olarak görülmüş ve daha sonra Küba gibi diğer ülkelerde takip etmiştir (Tengilimoğlu, 2013).

Dünyada termal turizm alanında pek çok ülke ön plana çıkabilmektedir. Bu ülkeler arasında Almanya, Macaristan, Rusya, Fransa, İsviçre, İspanya ve Japonya gibi ülkeler sayılabilir. Medikal turizm açısından değerlendirildiğinde ise, genel cerrahi, kanserler, kök hücre ya da medikal estetik amaçlı farklı ülkelere seyahat gerçekleştirilebilmektedir. Asya'da yer alan ülkeler kardiyoloji ve ortopedi alanında ön plana çıkarken, Hindistan, Singapur ya da Tayland'da modern tıbbi olanakları ve iyi eğitilmiş doktorların hizmetlerini düşük maliyetle sunarak pek çok hastayı ülkelerine çekmektedir (Fiona, 2017).

2.3. Ülkemizde Sağlık Turizmi

Demografik yapılarda yaşlı nüfus oranının hızla yukarıya tırmanması, tüketici davranışlarının değişmesi, güneş, deniz ve kum turizmi gibi mevsimsel olmayıp yıl boyunca uygulanabilmesi sağlık turizmine olan ilginin giderek artmasına sebep olmaktadır. Dünyadaki sağlık turizmi anlayışı çeşitlenirken (medikal turizm, yaşlı turizmi, engelli turizmi vb.), ülkemizde uzun yıllar termal turizm ile sınırlı kalmıştır. Ancak son yıllarda medikal turizm alanında da gelişmeler yaşanmaya başlamıştır (Yalçın, 2006).

Türkiye jeopolitik konumu düşünüldüğünde, sağlık turizmi yönünden oldukça önemli ve iyi bir konuma sahiptir. Bu sebeple de sağlık alanında ciddi yatırımlar yapılmış olması ve sağlık kurumlarının kalitesi, turistlerin sağlık amaçlı ziyaretlerde Türkiye'yi tercih etmesine sebep olmuştur (Tengilimoğlu, 2013). Ülkemiz Dünya Sağlık Turizmi Konseyi'nin açıklamalarına göre dünyada sağlık turizminde ilk 5 ülke arasında, termal turizm alanında Dünya sıralamasında yedinci ve Avrupa'da birinci sıradadır. İleri düzey teknolojilerle donatılmış tam donanımlı hastaneleri, kültürel zenginliği, tarihi mirası ve doğal güzellikleriyle sağlık turizmi sektöründe en büyük payı almayı hak eden ülkeler arasındadır. Türkiye'ye farklı ülkelerden hastalar gelebilmektedir.

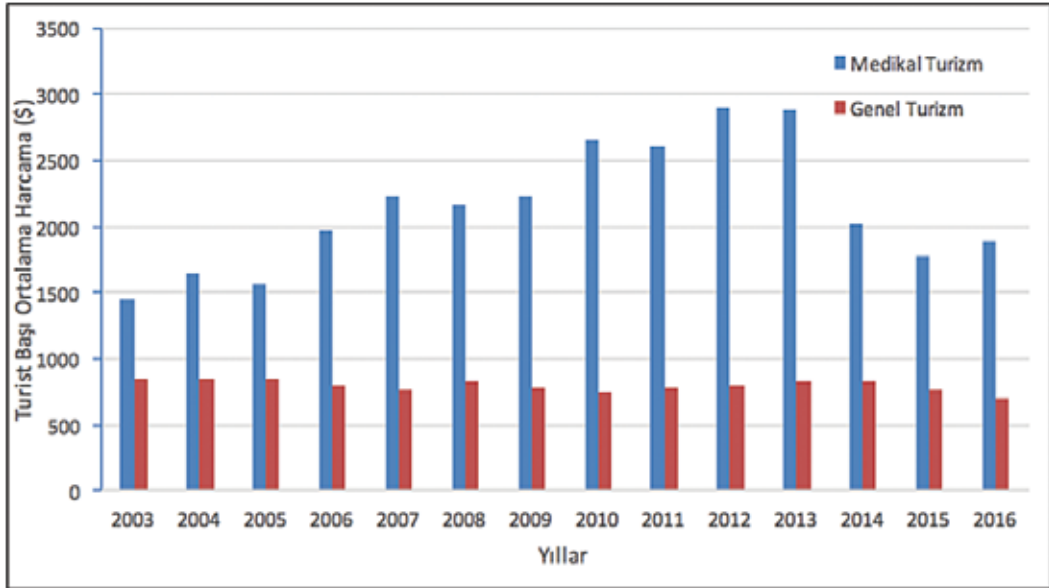
Bu ülkeler gruplanacak olursa;

- Türk nüfusu yoğun olan ülkeler (Hollanda, Almanya, Fransa vb.),
- Sağlık hizmeti yönünden eksik yönleri olan gelişmekte olan ülkeler (Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, Balkan Ülkeleri vb.),
- Gelişmiş ancak sağlık hizmetlerinin pahalı verildiği ya da sigorta poliçelerine dahil olmayan bir hizmet almak isteyen hastaların yaşadığı ülkeler (İngiltere, Amerika, Almanya vb.),

- Uzun hasta bekleme süresine sahip ülkeler (Hollanda, İngiltere ve Kanada gibi),
- Türkiye ile ikili anlaşmaları olduğu için ücretsiz hasta transferi yapılan ülkeler (Yemen, Afganistan, Sudan vb.) (T.C. Sağlık Bakanlığı Tedavi Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2011) şeklinde sıralanabilir.

Sağlık turizmi amacıyla turistlerin ülkemizi tercih etmesinin avantajlarına bakılacak olursa;

- Teknolojik alt yapısı güçlü sağlık tesislerinin var olması,
- Ekonomik açıdan uygunluk - Alanında uzman doktor ve yardımcı personelinin varlığı
- Tüm yolculuk ve konaklama boyunca ek hizmetler sunulması (özel oda, tercüman vs.)
- Yabancı dil bilgisine sahip personel varlığı,
- Türkiye'nin önde gelen sağlık ve turizm noktaları arasında olması,
- Gerek sağlık için, gerekse iş seyahati için koordine hizmet alabilme kolaylığı şeklinde sıralanabilir. Türkiye'de medikal turizm ile genel turizm turist başı harcama düzeyleri Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Türkiye'de Medikal Turizm ile Genel Turizm Turist Başı Harcama Düzeyi (TUİK, 2016).

3. Kocaeli İlinin Sağlık Turizmi Potansiyeli

Farklı bölgelerin çeşitli turizm olanaklarını belirleme yönelik olarak farklı zamanlarda çok çeşitli araştırmalar planlanmış ve uygulanmıştır. Cemali Sarı'nın "Antalya'nın Alternatif Turizm Kaynakları, Planlama Yaklaşımları ve Önerileri" isimli çalışmasında, turistlerin turizm seçeneklerini değerlendirirken, doğal ortamlar, stresten uzak temiz çevre ve tabiatla iç içe kendilerini dinleyebilecekleri ortamları tercih ettiklerini belirlemiştir. Buna

göre de 1980'li yıllar itibarıyla klasik turizm anlayışının yanı sıra diğer turizm türlerinin de çekici hale gelmeye başladığı söylenebilir. Doğal bitki örtüleri, dağlar, nehir kenarları, sulak alanlar, termal kaplıcalar, yaylalar ve ormanlar büyük oranda turizm sektörüne dahil olmuştur (BAKA Sağlık Turizmi Sektör Planı).

Sağlık turizminin gelişmesi sadece dünyada ve ülkemizde değil, son yıllarda Kocaeli ilinde de oldukça ön plana çıkmış ve sanayi şehri olarak bilinen Kocaeli, sağlık turizmi alanında da ismi geçer hale gelmiştir. İlin, pek çok büyük şehre oldukça yakın mesafede olması (İstanbul, Ankara, Bursa gibi) her türlü ulaşım imkânının kolaylığı, sağlıklı yaşam merkezlerinin bulunması, ileri teknolojik alt yapıya sahip kamu ve özel hastanelerin varlığı, doğal ve kültürel çekicilikleri bulunan mekanları ve kaphıcaları gibi olanaklarıyla yüksek sağlık turizmi potansiyeli vardır (Üzümçü ve Çimen 2019).

Medikal tur firmalarını kullanarak sağlık hizmeti almak isteyen turistleri, firmalar anlaşmalı olunan otel ve hastanelere yönlendirirler. Firmaların anlaşmalı oldukları kurumları belirleyebilmek için önem verdikleri husus ise uluslararası sağlık hizmetlerini akredite eden kurum tarafından onaylanmış olmasıdır. Türkiye’de 2019 yılı Eylül ayı itibarıyla, sağlık turizmi belgesi almaya yetkili olan 105 kamu sağlık kurumu, 23 kamu üniversitesi sağlık kurumu, 21 vakıf üniversitesi sağlık kurumu ve 560 özel sağlık kurumu bulunmaktadır. Bunlara ek 73 işletme de aracılık

hizmeti yapmaktadır. Kocaeli’nde ise kamu ve özel toplamında “Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi” almaya hak kazanmış 15 hastane vardır ve bu işletmeler şehrin uluslararası nitelikte hizmet verebilmesine imkan vermektedir. 2022 güncel verilerine göre Kocaeli ilinde “Uluslararası Sağlık Turizmi Yetki Belgesi” almaya hak kazanan sağlık tesisi sayısı 25’e yükselirken, bu tesislerin 16’sını özel hastaneler, 3’ünü kamu hastaneleri, 5’ini Özel Diş Poliklinikleri ve birini de muayenehane oluşturmaktadır (<https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr/>).

Kocaeli’nin İstanbul’a yakın bir sanayi kenti olması bir avantaj doğururken, buna karşın dezavantaj da yaşatabilmektedir. İstanbul’a yakınlığı, günübirlik ziyaret yapmak isteyen İstanbulluların kalabalık ve yoğun ortamdan uzaklaşabilmelerine olanak sağlarken, yine yakın olmasından kaynaklı olarak gece konaklamalı ziyaretler yerine günübirlik gezilere sebep olmaktadır. Bunun yanı sıra İstanbul’a yakınlığı bir başka dezavantaj olarak, kongre ve sağlık turizmi için Kocaeli’nin değil İstanbul’un tercih edilmesine sebep olmaktadır.

Kocaeli ilinin SWOT analizi Şekil 4’te verilmiştir.

GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR
Kültürel ve tarihi zenginlik En fazla yolcu ve uçuş destinasyonu olan İstanbul’a yakınlığı (90km) Kaliteli oteller ve yetişmiş turizm çalışanı varlığı Akredite olmuş, kaliteli, yeni tıbbi yöntemlerle hizmet veren kamu ve özel hastanelerin varlığı Ankara ve İstanbul arasında otoyol üzerinde olması ve her türlü ulaşım ağına sahip olması ve SAW yakınlığı Yabancı uyruklu sağlık personelinin çalışmak için tercih edilebileceği bir il olması Türkiye sanayisinin kalbi oluşu nedeniyle kişi başı GSMH en yüksek olduğu gelişmiş kent yapısı	Sanayi kenti algısı Modern ve büyük otellerin az olması Tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerin gösterebileceği kültür turlarının yeterince yapılmıyor olması Planlanan yeni turizm bölgelerinin yatırıma açılmaması ve iyi pazarlanamaması Alternatif turizm potansiyeli olmasına rağmen tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersizliği Cengiz Topel havaalanının aktif kullanılmaması nedeniyle, uçuşların İstanbul üzerinden yapılması (aktarma sorunu) Profesyonel sağlık turizmine hizmet veren acente yokluğu Hastanelerin web sayfalarında kullanılan İngilizcenin yetersizliği Hastanelerde sağlık turizm amacıyla gelmek isteyen hastaların ihtiyacına yönelik doğru hekim/kişiyi bulmakta yaşanan etik sorunlar Tedavi görülen tesis dışında alınan hizmetlerin yetersiz oluşu
FIRSATLAR	TEHDİTLER
Yatırım konusunda fiziki şartların gelişmeye uygun olması Sağlık turizmi yatırımlarına ulaşım kolaylığı Yerel yönetim ve yerel STK’ların ve yatırımcıların sağlık turizminin farkına varmış olmaları Kocaeli Üniversitesinin sağlık turizmin hizmet verecek nitelikli sağlık ve turizm personeli yetiştirmesi Türkiye’nin gün geçtikçe sağlık ve turizm alanında dünyada önem kazanması Son yıllarda gelen medikal turistlerin sayısının artması, özellikle Ortadoğu pazarının ilgisi İran, Irak, Kafkas ülkeleri gibi potansiyel pazar ülkelere yakınlık ve ulaşım kolaylığı	Sağlık ve rehabilitasyon tesisleri, çok sayıda kamu ve özel hastane olanaklarına sahip İstanbul, Ankara gibi metropollerin ortasında olması nedeniyle bu kentler dururken Kocaeli’ne sağlık yatırımlarının az yapılması/yapılmaması Sağlık turizmin yatırım açısından Kocaeli’nde ciddi boyutta farkındalığın olmaması Türkiye’de Sağlık turizmi açısından Kocaeli benzeri potansiyelle sahip bir çok yer olduğu; bunların sosyal, ekonomik ve tanıtım açısından daha çok desteklenmesi (Yalova, Bolu, Sakarya vb.) Kocaeli turizminin büyük oranda Arap ve Türkiye pazarına dayalı oluşu, Avrupa ve Uzak Doğu pazarına açılmamış olması 1.dereceden deprem bölgelerinden biri olması Sanayi kenti algısı nedeniyle işletmecilerde oluşan «turist gelmez» inancı

Şekil 4. Kocaeli ilinin Swot Analizi (Üzümçü ve Çimen 2019).

4. Sonuç ve Öneriler

Kocaeli gerek üniversite hastanesi gerekse kamu ve özel hastaneleri ile pek çok sağlık problemine uluslararası nitelikte çözüm üretebilecek donanımlı hekimlere ve fiziki alt yapıya sahiptir.

Sağlık turizmi talepleri göz önüne alındığında, talep oranı en yüksek iller arasında bulunmaktadır. Buna karşın, Kocaeli’nde profesyonel bağlantılar kurabilecek seyahat acentesi sayısı oldukça kısıtlıdır.

Bu bağlantıları kurmak için acentelerin dışında aracı şirketler kurulmaya başlanmıştır.

Tedavi /bakım hizmeti alacak turistlerin beraberinde gelen, ona refakat eden kişi/kişilerin konaklamaları için yeterli işletmenin bulunmaması, bu durum hastaların kentte kalma sürelerini kısaltmaktadır (Kocaeli Turizm Çalıştayı, 2019).

Bahsedilen bu faktörler, Kocaeli ilinin Sağlık Turizminin geliştirilebilmesi ve hedefleri belirlerken bu kriterlere dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir. Şehirde sağlık turizminin geliştirilmesinde yeterli kaynağa sahip olduğu ifade edilebilir.

Kaynakça

- Ataman H.,Esen M.F,Vatan A.(2017). Medikal Turizm Kapsamında Sunulan Sağlık Hizmetlerinde Kalite ve Hasta Güvenliği. Uluslararası Sağlık Yönetimi Ve Stratejileri Araştırma Dergisi 3(1) ISSN: 2149-6161
- Aydın, Ş., & Eren, D. (2019). Alternatif Turizm. Detay Yayıncılık.
- Aydın, G., & Aydın, B. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Sağlık Turizmi Pazarlama Uygulamaları ve Karşılaştırmalı Durum Analizi. Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 16 , 1-21.
- BAKA (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı) (2013). Sağlık Turizmi Sektör Raporu, <http://www.baka.org.tr/uploads/48947588121518SAGLIK-KA-TALOG-TURKCE-16MAYIS-3.pdf>, E.T: 01.08.2019
- Baltacı, F. (2015). Türkiyede ve Dünyada Sağlık Turizmi(Medikal Turizm) . Detay Yayıncılık.
- Bookman M.Z.,Bookman,K.R.(2007).Medical Tourism in Developing Countries, New York: Palgrave Macmillan.
- Bulgan G. (2015). Dünyada ve Türkiye’de Engelli Turizmi ile İlgili Yapılan Çalışmalar, Akademik Bakış Dergisi, 50, 102-125.
- Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (2019). Kocaeli Turizm Çalıştayı Çıktı Raporu. <https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/kocaeli-turizm-calistayi-sonuc-raporu.pdf>
- Doruk T. (2019). Bir Sağlık Turizmi Örneği Olarak Termal Turizm: Türk Sağlık Turizmi İçindeki Yerinin Çeşitli Boyutlarıyla İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Edinsel, S., & Adıgüzel, O. (2014). Türkiye’nin Sağlık Turizmi Açısından Son Beş Yıldaki Dünya Ülkeleri İçindeki Konumu ve Gelişmeleri. Çankırı Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 4, Sayı 2. , s. 167-190.
- Erdoğan M. (2018). Kamu Sağlık Politikalarında Yeni Bir Açılım Sağlık Turizmi: SDÜ Hastanelerinde Çalışan Hekimlerin Sağlık Turizmi Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ergüven M.H (2010). Wellness, Medical Wellness ve Turizm, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2 (2), 87-95.
- Fiona, S. (2017). Medical Geography: Therapeutic Places, Spaces and Networks, <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1191/0309132505ph562pr> (25.12.2017).
- Glover, P & Prideaux, B. (2008). Implications of Population Ageing for the Development of Tourism Products and Destination. Journal of Vacation Marketing, 15 (1): 25-27
- Gülen , K., & Demirci, S. (2012). Türkiye’de Sağlık Turizmi Sektörü . İstanbul Ticaret Odası
- Hasanov, A. (2018). Sağlık Turizmi Kapsamındaki Medikal Turizmin Mevcut Durumu, Potansiyeli Ve Geleceği: Türkiye’nin Medikal Turizm Değerlendirmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Jang, S, Wu, M, (2006). Seniors2 Travel Motivation and Influential Factors: An examination of Taiwanese Seniors. Tourism Management, 27 (2): 306-316.
- Koç, A. (2021). Kayseri ve Nevşehir İllerinin Sağlık Turizmi Potansiyelinin Tespiti ve Sağlık Turizmi Potansiyelini Artırabilecek İçin Yapılabilecekler. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köksal, A. (1994). Türkiye Turizm Coğrafyası. Gazi Büro Kitabevi.
- Reisman, D. (2010). Health Tourism. Social Welfare through International Trade. Cheltenham, Glos, UK: Edward Elgar.
- SATURK (Sağlık Turizmi Koordinasyon Kurulu) (2019). Sağlık Turizmi Nedir?, <http://www.satürk.gov.tr/images/pdf/tyst/02.pdf>, Erişim: 20.08.2019
- Smith M. and Puczko L. (2013). Health and Wellness Tourism, “Spectrum of Health Tourism” Routledge Taylor and Francis Group, London and New York.
- Şahbaz, P., Akdu, U., & Akdu, S. (2012). Türkiye’de Medikal Turizm Uygulamaları: İstanbul ve Ankara Örneği. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 15, Sayı 27 , 267-296.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, <https://saglikturizmi.saglik.gov.tr/> E.T: 10.06.2019
- Tengilimoğlu, D (2013). Sağlık Turizmi, Siyasal Kitabevi. Ankara
- Tengilimoğlu, D (2016). Sağlık Hizmetleri Pazarlaması, Siyasal Kitabevi. Ankara.
- Türkiye Kalkınma Ajansı (2012). Trakya Bölgesi Turizm Potansiyeli Araştırması. https://www.trakyaka.org.tr/upload/Node/33096/xfiles/trakya_bolgesi_turizm_potansiyeli_arastirma.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). İstatistik göstergeler içinde Uluslararası Endeksler, Seyahat ve Turizm Rekabet Endeksi).
- Üzümcü, T & Çimen, S. (2019). International Journal of Tourism, Economic and Business Sciences, Kocaeli Sağlık Turizmine Yönelik Nitel bir Araştırma. 3(2): 97-116 E-ISSN: 2602-4411
- Yalçın, P. (2006). Türkiye’de Sağlık Turizminde Alt Yapı Oluşturulma Gereği ve Sağlık Kurumlarına Yönelik Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Yalçın, B. (2013). Antalya İli Sağlık Turizmi Potansiyeli Araştırması, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Yirik, Ş., Ekici, R. ve Baltacı, Ş. (2015). Türkiye ve Dünyada Sağlık Turizmi (Medikal Turizm), Detay Yayıncılık: Ankara
- WHO (2019), World Health Organization, (Çevrimiçi), <https://www.who.int/about/mission/en/>, 24 Ocak 2019.